

КОНЦЕПЦІЯ ТА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ЕКОНОМІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті здійснено обґрунтування концепції підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій. Охарактеризовано рівні означеної підготовки, визначено її принципи. Представлено модель підготовки викладачів до проектування навчальних технологій.

Ключові слова: концепція, модель, підготовка викладачів, проектування, навчальні технології.

В статье осуществлено обоснование концепции подготовки преподавателей высших экономических учебных заведений к проектированию учебных технологий. Охарактеризованы уровни данной подготовки, определены ее принципы. Представлена модель подготовки преподавателей к проектированию учебных технологий.

Ключевые слова: концепция, модель, подготовка преподавателей, проектирование, учебные технологии.

The article presents the concept of justification for the preparation of higher economic education for the design of educational technology. The formulated characterizes the level of training, defined its principles. A model of training teachers to design educational technology.

Keywords: concept, model, teacher training, design, educational technology.

Постановка проблеми. Оновлення сучасної освітньої парадигми висуває нові вимоги до підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів. Зокрема, важливим аспектом такої підготовки є формування у викладачів готовності до проектування навчальних технологій.

Під проектуванням навчальних технологій (ПНТ) ми розуміємо творчу діяльність викладачів щодо забезпечення гарантованого досягнення результатів навчання, що включає створення і реалізацію алгоритмів спільної навчальної діяльності її суб'єктів, відповідну організацію навчального змісту

і вибір адекватних йому форм і методів навчання. Готовність викладачів до проектування навчальних технологій ми розглядаємо як інтегративне ядро творчої професійної самореалізації викладача, що являє собою особистісне утворення і охоплює такі компоненти: мотиваційний, особистісний, змістовий, процесуальний.

Проблемам підготовки викладачів до дидактичного проектування присвячені роботи Н.О.Брюханової [3], О.Г.Коваленко [4], Д.Г.Левітеса [5], В.Ю.Стрельнікова [6] та ін. Загальною тенденцією для досліджень у цьому напрямку є особистісно-зорієнтований підхід до підготовки майбутніх викладачів. Разом з цим, концептуальні основи підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів потребують спеціальних досліджень.

Отже, тема статті є актуальною, а її мета – обґрунтувати концепцію та модель підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій.

Виклад основного матеріалу. Результати теоретичного аналізу наукової проблеми психолого-педагогічної підготовки викладачів та експериментального дослідження готовності викладачів до проектування навчальних технологій покладено в основу концепції та моделі підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій. Отримані в ході констатувального етапу експерименту дані свідчать, що лише 45% викладачів непедагогічних ВНЗ мають спеціальну педагогічну освіту, а курси з підвищення педагогічної кваліфікації проходили 38% викладачів. Отже, концептуальні питання цілей та завдань психолого-педагогічної підготовки викладачів, її форм та методів, обсягу, психологічних і педагогічних умов залишаються відкритими.

Концепція в освіті має відповідати загальним ознакам наукової концепції як системи об'єднаних провідною ідеєю поглядів, що визначають розуміння явищ і процесів, вказувати на спосіб побудови системи засобів навчання і виховання на підставі цілісного розуміння сутності цих процесів,

ґрунтуватися на принципах як орієнтирах для розроблення педагогічної діяльності [1, с. 197-198].

Провідною ідеєю даної концепції підготовки є суб'єктно-продуктивний характер навчання студентів-майбутніх викладачів та викладачів в процесі підвищення їх кваліфікації. Суб'єктно-продуктивний підхід забезпечує розвиток здатності викладача бути активним суб'єктом цієї діяльності, усвідомлювати свою відповідальність за процес та результат навчання інших, передбачає розгляд динаміки змін у досвіді того, хто навчається, його актуальних та потенційних можливостей через продукти дидактичного проектування, які представлені навчальними технологіями. Застосування означеного підходу ґрунтується на урахуванні стилів проектування навчальних технологій викладачів.

Відповідно до нашої концепції базою підготовки викладачів до проектування навчальних технологій є вищий навчальний економічний заклад, оскільки така підготовка має бути пріоритетним напрямом його розвитку.

Концепція підготовки викладачів до проектування навчальних технологій передбачає наявність двох відносно самодостатніх рівнів: рівень базової психолого-педагогічної підготовки студентів та рівень тренінгової підготовки викладачів. Означене зумовлює актуальність розробки двох технологій підготовки до ПНТ: студентів-майбутніх викладачів економіки та викладачів, які підвищують свою кваліфікацію в ході спеціальних курсів.

Відповідно до нашої концепції розвиток готовності студентів-майбутніх викладачів економіки до проектування навчальних технологій має відбуватися в ході їхньої психолого-педагогічної підготовки. На першому рівні початком підготовки студентів до дидактичного проектування можна вважати навчальну дисципліну „Психологія та педагогіка”, яка викладається на першому курсі. Рівень викладання цієї дисципліни певною мірою впливає на вибір студентами другої спеціальності „викладач економіки”.

Відповідно до програми дисципліни студенти отримують уявлення про

сучасні педагогічні технології, в ході практичних занять та самостійної роботи відбувається розвиток їх проектувальних здібностей. Основи дидактичного проектування закладаються при вивченні дисципліни „Психологія діяльності та навчальний менеджмент” (другий курс), яка входить до пакету вибіркових дисциплін, що забезпечують отримання студентами другої спеціальності „викладач економіки”. На етапі вивчення цієї дисципліни студенти засвоюють алгоритм ПНТ. Дисципліна „Комунікативні процеси у навчанні” передбачає підготовку студентів до проектування педагогічної комунікації, взаємодії з тими, хто навчається. При вивченні дисципліни „Методика викладання економіки” відпрацьовуються конкретні прийоми педагогічної техніки, які є елементами навчальних технологій, а в ході курсової роботи здійснюється проектування навчальної технології вивчення окремої економічної теми. Педагогічна практика є апробацією дидактичних проектів студентів.

Відповідно до нашої концепції розвиток готовності викладачів у процесі підвищення їхньої кваліфікації має здійснюватися засобами тренінгу. Тренінгова форма підготовки викладачів реалізує інтерактивну модель навчання, де суб'єкт-суб'єктна взаємодія відіграє провідну роль. За означеним підходом тренінг стає засобом розвитку здатності бути суб'єктом дидактичного проектування. Навколо цього і в наслідок цього відбувається формування відповідних знань, умінь, ставлень. Отже, професійний тренінг для викладачів з позицій суб'єктно-продуктивного підходу має забезпечувати в учасників навчання розвиток нових позитивних можливостей щодо викладання, формування проектувальних умінь.

Вважаємо за необхідне підкреслити, що тренінгові заняття повинні мати евристичний характер, що зумовлює вибір відповідних методів і використання навчальних технологій проблемно-пошукового характеру. Зміни у підструктурах досвіду тих, хто навчається, можливі, насамперед, за рахунок взаємодії з досвідом, яким володіють члени групи. Так, зміни у підструктурі вмінь можуть стати результатом співробітництва викладача у

створенні проекту в групі, у побудові екологічного світу групи. Результати практичної роботи впевнили, що застосування вказаного підходу, що є основою технології підготовки викладачів до проектування навчальних технологій, передбачає урахування психологічних особливостей слухачів.

На основі теоретичного аналізу підготовки викладачів до дидактичного проектування та результатів констатувального етапу дослідження готовності викладачів до проектування навчальних технологій визначено такі принципи підготовки викладачів до проектування навчальних технологій.

1. Системність та цілісність підготовки, що передбачає комплексний підхід до навчання дидактичному проектуванню, забезпечує розвиток готовності викладачів до проектування навчальних технологій від базової психолого-педагогічної підготовки до підвищення педагогічної кваліфікації.
2. Розвиток суб'єктності викладачів, що зумовлює визнання унікальності і неповторності тих, хто навчається, урахування стилів їх діяльності, життєвого та професійного досвіду, створення умов для вияву їх активності, ініціативності, самостійності, відповідальності за процес та результати навчання.
3. Інтерактивність, що полягає у постійній активній взаємодії, співробітництві та співтворчості суб'єктів підготовки та застосуванні відповідних методів та форм навчання.
4. Інноваційність, що передбачає інноваційний творчий характер навчального процесу, включення тих, хто навчається, до інноваційної діяльності.
5. Варіативність, що визнає багатоваріантність, гнучкість у виборі форм, методів, засобів навчання залежно від конкретних індивідуально-психологічних та соціально-психологічних умов підготовки.
6. Продуктивність, що передбачає створення в процесі підготовки конкретних продуктів, які можуть бути безпосередньо застосовані у процесі викладання та мають особистісне значення для розвитку тих, хто навчається.

Запропонована нами концепція підготовки викладачів до проектування навчальних технологій втілюється у відповідній моделі підготовки, яка представлена на рис. 1. Моделювання сьогодні є найпоширенішим прийомом пізнання дійсності та обов'язковою складовою будь-якого дослідження. З одного боку, модель тлумачиться як умовний образ (зображення, схема, опис) будь-якого об'єкта (чи системи об'єктів), певна абстракція, що замінює в процесі дослідження оригінал, з іншого боку, як інструмент пізнання [2, с. 198-199]. У нашому дослідженні моделювання дозволяє відобразити цільові, методологічні, змістові, структурні, технологічні аспекти підготовки викладачів до ПНТ та взаємозв'язки між ними.

Віссю моделі можна вважати вектор „мета – заплановані результати”, що втілює спрямованість підготовки на формування готовності викладачів до проектування навчальних технологій. Методологічні основи підготовки представлені у моделі науковими підходами та розглянутими вище принципами.

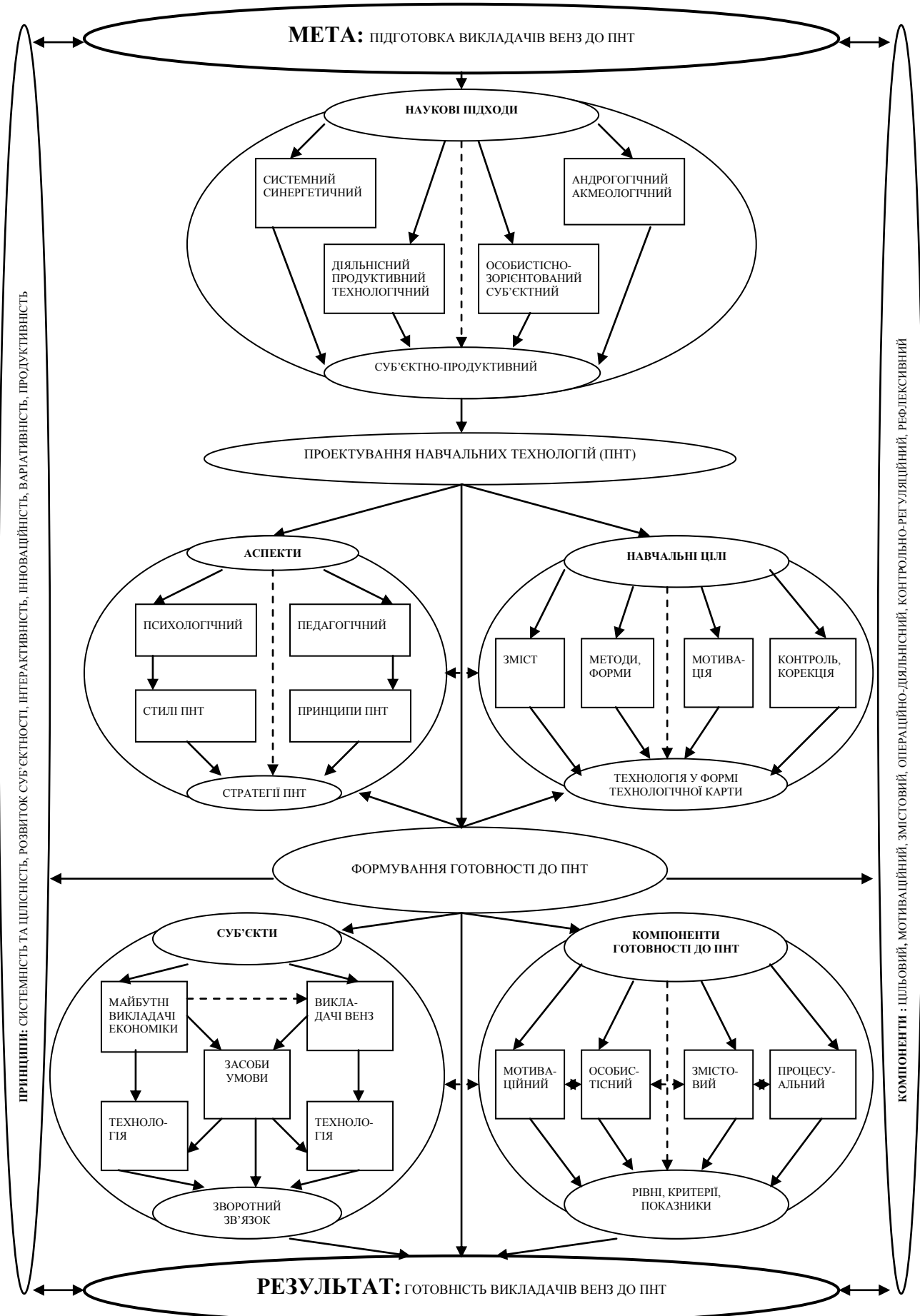

Рис. 1. Модель підготовки викладачів до ПНТ

Результатом аналізу процесу навчання стало визначення таких компонентів підготовки викладачів до ПНТ: стимулювально-мотиваційний, цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний, контроль-регуляційний, рефлексивний. Розкриємо їх сутність.

Стимулювально-мотиваційний компонент полягає в урахуванні викладачами в процесі підготовки потреб і мотивів, тих, хто навчається, розвитку мотивів дидактичного проектування, викликанні та підтримці інтересу до проектування навчальних технологій. Означене забезпечується мотиваційним моніторингом, застосуванням різноманітних методів та прийомів стимулювання й мотивування аудиторії.

Цільовий компонент в контексті суб'єктно-продуктивного підходу полягає у побудові суб'єктами підготовки цілей-запланованих результатів, досягнення яких можна перевірити при встановленні зворотного зв'язку, та цілей векторів, які пов'язані з професійним та особистісним саморозвитком, самореалізацією та спрямовуються на більш віддалене майбутнє. Постановка цілей-запланованих результатів є спільною діяльністю суб'єктів підготовки і може відбуватися у вигляді побудови „дерева цілей”. Загальна орієнтація на формування готовності до проектування навчальних технологій є містком між вимірюваними та векторними цілями, оскільки регламентує результат у досягненні перших та стимулює самовдосконалення щодо створення власних проектів у плані других.

Змістовий компонент пов'язаний з наочно-методичним забезпеченням вивчення дидактичного проектування. В процесі психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів економіки елементи змісту дидактичного проектування розглядаються в усіх дисциплінах, а цілісно проектування навчальних технологій представлено у змісті дисципліни „Психологія діяльності та навчальний менеджмент”, де в ході практичних занять та самостійної роботи відпрацьовуються такі елементи ПНТ як цілепокладання, мотивування, проектування навчального змісту, вибір методів та форм навчання, розробка системи контролю. На рівні підготовки викладачів в ході

тренінг-курсів зміст навчального матеріалу відповідає принципам навчання дорослих, зокрема враховується професійний досвід викладачів, що втілюється у варіативності та гнучкості змісту, опрацювання змісту має евристичний характер, навчальна інформація є підґрунтям для створення індивідуальних та групових проектів навчальних технологій. При забезпеченні реалізації змістового компонента застосовуються сучасні інформаційні технології навчання.

Операційно-діяльнісний компонент втілює процесуальну, технологічну сторону процесу підготовки і реалізується через форми, методи, прийоми, засоби навчання. Спільним у підготовці до ПНТ майбутніх викладачів економіки та викладачів ВЕНЗ є поєднання колективних та індивідуальних форм навчальної діяльності, застосування технології навчального проектування. Підготовка викладачів на тренінг-курсах має інтенсивніший характер, ніж підготовка студентів, здійснюється засобами тренінгу.

Контрольно-регуляційний компонент забезпечує зворотний зв'язок про результати підготовки. У підготовці викладачів до проектування навчальних технологій обов'язковою складовою контролю є експертна оцінка продуктів проектування – проектів. У контексті розвитку суб'єктності викладачів особливого значення при підготовці до ПНТ набуває самоконтроль тих, хто навчається.

Рефлексивний компонент полягає у самоаналізі, самооцінці з урахуванням оцінки інших і визначення подальшого рівня своєї навчальної діяльності тими, хто навчається, та педагогічної діяльності викладачами. В ході підготовки важливо формувати досвід як індивідуальної, так і групової рефлексії, здійснювати її як у письмовій (листи самоаналізу, звіти), так і в усній формі (обговорення, рефлексивні вправи, підсумкові заняття).

Висновки. Отже, на основі суб'єктно-продуктивного підходу розроблено концепцію та побудовано модель підготовки викладачів до проектування навчальних технологій. Визначено принципи підготовки викладачів до проектування навчальних технологій, а саме: системності та

цілісності, розвитку суб'єктності викладачів, інтерактивності, інноваційності, варіативності, продуктивності. Компонентами означеної підготовки є цільовий, мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольнорегуляційний, рефлексивний.

Література

1. Артющина М.В. Психологічні та педагогічні основи підготовки студентів економічних спеціальностей до інноваційної діяльності : монографія / М.В. Артющина. – К. : КНЕУ, 2009. – 271 с.
2. Безруков В.И. Проектирование управления педагогическими системами: методология, теория, практика : дисс. ... доктора пед. наук : 13. 00. 01 / Безруков Валерий Иванович. – М., 2005. – 315 с.
3. Брюханова Н.О. Методика навчання майбутніх викладачів технічних дисциплін проектуванню дидактичного матеріалу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец 13.00.02 „Теорія та методика навчання” / Н.О. Брюханова. – Х., 2002. – 19 с.
4. Коваленко Е.Э. Дидактические основы профессионально-методической подготовки преподавателей специальных дисциплин : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Коваленко Елена Эдуардовна. – Х., 1999. – 407 с.
5. Левитес Д.Г. Автодидактика. Теория и практика конструирования собственных технологий обучения / Д.Г. Левитес. – М. : Издательство московского психолого-социального института; Воронеж : Издательство НПО „МОДЭК”, 2003. – 320 с.
6. Стрельников В. Підготовка викладачів до проектування системи інтенсивного навчання / В. Стрельников // Вісник Львівського університету. Серія : Педагогіка – 2009. – Вип. 25, Ч.1. – С. 40-47.